

Pierre Sané

Amnesty Internationaleko idazkari nagusia

Askatasuna, justizia eta bakea segurtatzea da gure xedea

■ Funtsezko askatasunak eta oinarritzko beharren asetzea eskubide berezko eta ukaezinak direla, jende askorentzat, ebidentzia edo exijentzia morala da. Adostasun hori nazioartean hedatu da 1948az gero, baina oraindik ere zoritxarrez boterearen logikarekin topo egiten segitzen du, eta logika horrek galarazten du Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalaren aginduak betetzea. Boterearen logika hori dago giza eskubideen eguneroko bortxaketa zerrendaren sorburuan. Gure erakundea egoera horien berri biltzen eta zabaltzen ari da, eta mundu osoan haien kontra borrokatzen.

Uste dugu, anitzek bezala, bizi-eskubidea, segurtasunerako eskubidea, kontzientzi askatasuneko eskubidea eta oinarritzko behar materialak asetzeko eskubidea ez liratekeela jarri behar *goragoko* interesen mende. Ukaezinak dira. Uste dugu gizaki guztiek dituztela eskubideak, gizarte proiektuak, legeak eta gobernuak edozein direla ere. Ete berehala gehituko dut, anbigutasun izpirik ez uzteko, Amnesty Internationalek eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalak munduko askatasunaren, justiziaren eta bakearen funtsa osatzen duten eskubidetzat hartzen dituela. Eskubide horiei dagozkien obligazioak edo obligazio horiek dituzten agenteak oraindik behar bezala definitu gabe egoteak ez die batere kentzen beren funtsezko izateari.

Gizakia ez da gizaki bihurtzen zoriz. Frantsesa, judua edo beltza izatea bai da zori kontua. Eta sortzezko zori horrek ezartzen dio bere ingurumen soziala. Alda dezake erlijioa, nazionalitatea, lanbidea, gizarte jakin batean bere legezko eskubideak ezartzen dituen zera hura. Baina bere gizatasu-

na ez da zorizkoa. Arrazoimenez eta kontzientziaz hornitua izatea du nolakotasun esentziala. Ezaugarri unibertsal horrek egiten ditu gizaki guztiak elkar iduriak, eta ezaugarri hori da, Kantentzat adibidez, giza-kien arteko berdintasunaren oinarria. Gizaki oro, beraz, berez da gizaki. Inor ez da beste gizaki baten esklabo berez. Giza eskubideak giza izatearen beraren baitakoak dira. Ebidentzia hori ez dute, ordea, denek onartzen, ezta gutxiago ere. Joan den astean bertan, Seulen, legegile hego korear batek adierazi zidan klase politikoak langileei «eskubide gehiegi» eman dizkiola, eta horregatik dela hain gatazkatsu Nazioarteko Moneta

Fondoak krisiei irtenbide emateko proposatutako neurriak aplikatzea.

Eta zer esan, berriz, bizi-eskubide ukaezinaren printzipioa zapaltzen duten 90 estatuei buruz, heriotza zigorra ezartzen baitiete gaizkileei, kartzelaturik eta beraz gizarteari kalterik ez egiteko moduan badauzkate ere.

Gizakiak, aktore sozial arrazoidunak, askatasuna eta ongizatea behar ditu. Horiek ditu ezinbesteko baldintzak bizitzan jokatzeko eta emaitza izateko. Behar horretatik datoz askatasunerako eta ongizatera-

ko eskubideak, zeinek exijitzen duten lagun hurkoarekin ez sartzeari baizik, egoera jakin batzuetan, laguntzea.

Giza Eskubideen aitortzea eta definizioa, beraz, askatasuna eta ongizatea bizitzeko ezinbesteko ikustetik ondorioztatzen dira. Alde horretatik, giza eskubideek izan behar-lukete moral politiko ororen abiapuntua. Haiek auzitan jartzeak ekartzen du justizia exijentzia, bizi denak berezkoa duena. Justizia eskakizun hori nik berdin-berdin aurkitzen dut orain ere Mexikotik hasi eta Hego Afrikaraino, Aljeriatik hasi eta Bosniaraino. Justizia eskakizun hori, zenbaitetan matxinadara eramaten duena, gizakiaren senaren

frogarik hoberena da: sen horrek esaten dio zer zor zaion gizaki den aldetik, gizarteko aktore den aldetik.

Primo Levik ongi esana duen bezala, «gizatasuna auzitan jartzen denean, errebindizio ia biologiko bat sortzen da, giza generoaren parte izateko errebindikazioa.

Baina, izan dadin gizakiaren izateari berari loturiko ebidentzia edo izan dadin giza jarduerari loturiko exijentzia morala, funtamentu hauek deus gutxi argitzen digute mende bukaera honetako errealtateen gainean. Munduko biztanleriaren laurdenak

ez du gozatzen ongizate eskubidea. Gatazka armatuak ugaltzen ari dira, izugarrikeria eta iheslari saldoak uzten dituztela. Iritzizko presoek, torturatuek, desagertuek, egunero ikustarazten digute nolako leizea dagoen printzipioen eta errealtatearen artean.

Egia da aurrerapenak izan direla azken 50 urteotan. Kolonialismoa amaitzeak, arrazagatiko bereizkeria instituzionala amaitzeak, *apartheid*-a amaitzeak, horrek guztiak moztu egin ditu *koloreko* herrien kateak, eta haiek giza familian sartzeari ahalbidetu. Garaipen hauek, hala nola Iraultza Frantsesak eta Amerikaren independentziak, bide eman dute ideia bat sortzeko, ideal bat, ideia eta ideal horiek borroka inspiratu badituzte ere. Giza eskubideak berezkoak eta ukaezinak dira erabaki baten ondorio direlako, eta unibertsalak dira nazioarteko adostasun baten ondorio direlako. Alemania nazia menderatu ez balitz, Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalak ez zuen argia ikusiko. Baina eskubideok ez dira nagusituko eta berezko eta ukaezin bihurtuko alde guztietan haien alde egiten ez bada. Logika horren barreran kokatzen da Amnesty Internationalek jokaera: nazioarteko ekintza bateratua, biktimen alde egiteko, giza eskubideen aldekoak babesteko, zigorgabetasuna amaitzeko, botere politiko eta ekonomikoak erabiltzeko, eginen eta egin gabeen erantzule izateko. Askatasuna, justizia eta bakea segurtatzea izanik xede. ■

Pierre Sané Parisen eman zuen hitzaldi hau.

Erredakzioan itzulia

Mikel Olabe

Eki-ko kidea

Kontsumismoa... ekologisten burugogorkeria?

■ Begiratzen dugun aldetik begiratuta, Euskal Herriko eta bere inguru geografiko kontsumo-eredua eutsiezina da. Ez da gehiegi esatea gure bizitzeko, lan egiteko, produzitzeko edo kontsumitzeko erak ez direla betirako, ezta planetako biztanle guztientzako modukoak ere.

Hori guztia hainbat ikertzailek ere esan dute eta, horretarako, arrasto edo oinatz ekologikoaren kontzeptua erabili dute. Kontzeptu horrek «populazio baten jardueri eusteko, ekologikoki produktiboa den zenbat lur behar den» definitzen du. Horrela bada, gaur egun munduan dauden 5.800 milioi pertsonak estatubatuar arrunt bat bizi den bezala biziko balira, pertsonako 4,5 hektareako arrasto ekologikoarekin, 26.000 milioi hektarea beharko lirateke. Baina gure planetan 13.000 milioi baino ez daude eta horietatik 8.800 milioi bakarrik dira ekologikoki produktiboak. Gauzak horrela, Planetaren hondamendiaren aurrean gaude eta arazo guztiak aurrerapen teknologikoez konpontzeko itxaropenari ezin zaio gaur egun eutsi.

Beraz, badirudi lan egiteko, kontsumi-

tzeko eta bizitzeko era erabat aldatzeaz pentsatzen hasi behar dugula. Ezin dugu pentsatu irtenbideak autofrustrazioaren antzeko jolas batetik etorri behar duenik, gure munduan kotxearekin gertatzen den moduan: gero eta ibilgailu gehiago dagoenez, errepide gehiago egiten dira, auto gehiago produzitu eta saldu eta, berrirori ere, errepide gehiago egin; ondorioz, besteak beste, ingurunea hondatu eta ohiko nekazaritzako guneak murrizten dira.

Gaur egungo produkzio eta kontsumo-ereduak dakarren ingurugiroaren suntsipen handia ebitatzeko bi aukera egon daitezke:

Lehen aukera: nekazari eta ehiztari-bil-tzaileen gizarteetara itzultzea. Planteamendu hau ikuspegi interesgarri baina erromantikoa batean oinarritzen da. Gure ustez, hanka-sartze handia izango litzateke gizarte horiek XX. mendearen amaierarako helburutzat proposatzea. Zalantzarik gabe, gizarte horiei buruzko azterketa etnologiko eta antropologikoetatik asko ikas dezakegu, baina ezin dira alternatibatzat hartu. Zer egingo genuke Lurra egun dituen 5.800 milioi biztanleekin atzera egitea erabakiz ge-

ro? Jakina da, naturak ematen dituen elikagaiez gutxi gorabehera km² bakoitzeko pertsona bakarra bizi daitekeela. Horrek esan nahi du Iberiar penintsulan milioi erdi biztanle bakarrik bizi ahal izango liratekeela.

Gainera, egungo gizarteetan benetan aurrera egitea ekarri duten aurrerapenak daude, medikuntza kasu: botikak kritikatu eta osasuna prebentzioaren ikuspegitik enfokatzeko arrazoirik badagoen arren, ezin da alde batera utzi anestesiak, antibiotikoei edo kimioterapiak duten balio terapeutikoa, nahiz eta horiek nola erabiltzen diren kontrolatu beharra egon.

Bigarren aukera: pertsonaren eguneroko bizitza aldatzea ahalik eta zentzurik zabalean. Behar-beharrezkoa da konturatzea Planeta gehiegi betetzeagatik biosfera egoera larria hel daitekeela. Era berean, hausnarketa txiki bat egiten badugu konturatuko gara kontsumismoak ez gaituela ez zuzeneko, ez askeagoak, ez zoriontsuagoak bihurtzen. Zorigaitzako katea batean sartuta gaude: lana, kontsumoa eta zarrastelkeria edo derrotxea. Zentzuzko irtenbide bat izan daiteke giza beharrei ahalik eta lan gu-

txienarekin eta ekologia kontuan hartuta erantzutea. Zehatzago esateko, badirudi garrantzitsua dela lan gutxiago egitea planteatzea denok lan egiteko eta hobeto bizi ahal izateko. Hori neurri interesgarria da produzitutako aberastasunak eta horiek produzitzeko behar den lana etengabe bantatzeko. Aldi berean, gaur egun nozitzen dugun langabezia desagertu egingo litzateke. Izan ere, langabezia ez da zorigaitz natural bat, boterearen esku dagoen kontu politiko sakon bat baizik. Lan gutxiago egitea eta gutxiagorekin bizitzea XX. mendearen eskakizun ekologikoetako bat da. Pertsonak diru edo aisi gehiagoren artean aukera egitea komeni da. Ekologiari begira komeni den urritasuna ez da derrigorrean inposatutako pobretasunaren parekoa.

Gabonak oso garai egokia da kontsumismoari buruz hausnartzeko. Egundak izaten dugun «onginahia» gure kontsumo-mailara inoiz iritsiko ez diren beste Mundu batzuetako jendearengana heldu beharko luke. Kanpora dezagun gure alderdirik onena tentsio kontsumista asezinaren aurka eginez. ■